WAT ZIJN „FREJELINDES” EN „FRECHLINGAS”?

DOOR

P. A. EUWENS. O. P.

I

In de vergadering van de geschied- en letterkundige afdeeling der *Koninklijke Akademie van Wetenschappen* te Amsterdam, gehouden in het begin van Maart 1931, hield Dr. R. van der Meulen te Leiden een verhandeling over den oorsprong en de beteekenis van bovenstaande woorden, welke verhandeling onlangs is opgenomen in de „Mededeelingen der *Koninklijke Akademie van Wetenschappen*, afdeeling, *Letterkunde*”, dl. 71. Serie A, No. 2.

De aanleiding hiertoe was het volgende:

In het jaar 1928 gaf het *Historisch Genootschap* te Utrecht bij gelegenheid van het eeuwfeest van de verovering van de Spaansche Zilvervloot een zeer omvangrijk gedenkboek in het licht over *Piet Hein en de Zilvervloot*, met alle oorspronkelijke bescheiden uit Nederlandsche en Spaansche archieven, bijeenverzameld, toegelicht en uitgegeven door S. P. l'Honoré Naber en Irene A. Wright.

Op twee plaatsen in die Spaansche documenten (bl. *41 en *78) komen de twee heel raadselachtige woorden „frejelindes” en „frechlingas” voor, die in algemeenen zin zeker de beteekenis moeten hebben van *Hollanders*. Doch met zekerheid kan niemand den oorsprong of de afleiding van deze woorden aangeven.

Prof. C. F. A. van Dam, hoogleeraar voor de Spaansche taal te Utrecht, aan wien werd opgedragen voor dat

gedenkboek van het Historisch Genootschap die Spaansche documenten in het Hollandsch te vertalen, heeft zich in den tekst van alle moeilijkheden afgemaakt en deze twee vreemde woorden eenvoudig in hun meest algemeene beteekenis van *Hollanders* weergegeven. — In de begeleidende noot (8) op bl. *182 (bij de vertaling van het document op bl. *41) heeft hij zijn eigen meening omtrent de beteekenis en afleiding dezer woorden veel meer gepreciseerd. Hij zegt daar: „Frechlingas, d. i. Vlissingen. In document No. X (bl. *78, vertaling bl. *234) hierachter frejelindes. Spaansche documenten uit dezen tijd en vroeger bezigen het woord *perchilingues* om Hollanders aan te duiden. De etymologie van dit woord is een crux voor ieder die zich met het bestudeeren van deze documenten heeft beziggehouden. Ik veronderstel dat het woord een stoute poging is van een Spanjaard om het woord Vlissingen uit den mond van een Hollander opgevangen, te schrijven”.

Prof. van Dam heeft in die weinige woorden ook mijn ideeën omtrent de beteekenis en afleiding dier woorden zoo juist en helder weergegeven, dat ik geen kans zie, het met andere woorden beter en even beknopt en juist uit te drukken; — wat ik hierna hoop aan te toonen.

In de reeds genoemde brochure van Dr. R. van der Meulen wordt de meening verdedigd, dat deze veronderstelling van Prof. van Dam „niet juist kan zijn”, en daarom stelt de schrijver daarvoor een andere, z. i. meer aannemelijke, in de plaats (bl. 3). Dr. v. d. Meulen is van oordeel dat deze raadselachtige woorden hoogstwaarschijnlijk verklaard kunnen worden uit een contaminatie van het woord „Brugghelingen” en den Spaanschen of Franschen naam der stad Brugge.

De kwestie loopt dus tusschen Vlissingen en Brugge.

Wel geen onzer lezers zal zoo maar op het eerste gezicht voor één dezer beide plaatsen zijn voorkeur durven uitspreken. — Zelfs geen Spanjaard zou zonder de noodige voorlichting zijn keuze kunnen bepalen. — Het geldt hier inderdaad een eigenaardige en zonderlinge taalkwes-

tie, waarvan misschien geen tweede voorbeeld valt aan te wijzen.

II

Om hierover zoo onpartijdig mogelijk een zuiver en juist oordeel te vellen, moeten we eerst de kwestie in zijn eenvoudigsten vorm helder en bondig opstellen.

Die vreemde Spaansche woorden „frejelindes” en „frechlingas” zijn door officieel aangestelde Spaansche schrijvers (klerken) bij een gerechtelijk getuigenverhoor in 1628 uit den mond van Spaansche schepelingen te Havana op het eiland Cuba opgeteekend. En die procesverbalen zijn kort daarna naar Spanje opgezonden, door den Koning en den Raad van Indië gelezen en van hun advies voorzien en toen in het *Archivo General de Indias* te Sevilla opgeborgen. — Eerst in de laatste jaren werden die archiefstukken weer te voorschijn gehaald en toen ook die twee vreemde woorden teruggevonden en nu voor het eerst gepubliceerd. — Ofschoon er nog een paar andere, bijna gelijkkluidende, vormen van geheel dezelfde beteekenis van deze woorden bestaan (waarvoor we later de bewijzen zullen aanvoeren), die gedurende bijna de geheele XVIIe eeuw meermalen door de Spaansche schepelingen in West-Indië onder gelijke omstandigheden gebruikt zijn, staat het toch als volstrekt zeker en onbetwistbaar vast, dat die woorden *niet* in de Sp. spreek- en schrijftaal, zelfs niet in een gewestelijke taal of dialect, ook niet in de Sp. litteratuur zijn opgenomen. Zelfs zijn zij niet in het beperkte milieu van de zeemanstaal, in scheepvaartkringen, of als een bijzondere vorm van Sp. Amerikanisme blijven voortleven.

Zonder eenige vrees voor tegenspraak durf ik gerust die verklaring afleggen, omdat ik daarbij het gezag van alle, ook de allerbeste en meest gezaghebbende, Sp. woordenboeken, ook die van de Sp. Akademie, aan mijn zijde heb. Ik heb daarvoor de volgende werken geraadpleegd:

1°. *Academia Española*. a. *Diccionario de la lengua castellana*. b. *Diccionario ilustrado española*,

- 2°. *Ochoa*, Diccionario novísimo de la lengua castellana,
- 3°. *E. Zerolo*, Diccionario enciclopédico de la lengua castellana. Id. b. Suplemento a la Enciclopedia de Zerolo, redactado por distinguidos literatos hispano-americanos,
- 4°. *Alemaný*, Diccionario de la lengua castellana.

In al deze woordenboeken heb ik naar deze woorden gezocht, zelfs daarbij rekening gehouden met alle mogelijke afwijkingen van spelling of verkeerde schrijfwijze van klinkers en medeklinkers, doch nergens heb ik een spoor van deze woorden teruggevonden.

Een sterker bewijs: bij mijn weten is er geen enkele taal, die zich op zulk een uitgebreide en complete encyclopaedie kan beroemen als het Spaansch, dat zijn *Enciclopedia-Espasa* met zijn 32 deelen in 4° en 3 supplement-deelen in compressen druk, met een weelde van platen en kaarten, pas het vorig jaar voltooid heeft en terstond daarna met een nieuwe reeks van supplement-deelen is begonnen, waarvan er nu reeds drie deelen zijn verschenen. Geen enkele tak van wetenschap is daar over het hoofd gezien; alle artikelen zijn door de voornaamste vakgeleerden behandeld en zóó gedegen en uitvoerig en deskundig, dat men geen speciaal werk meer over die stof erop behoeft na te slaan.

Welnu, ook in de *Enciclopedia-Espasa* zijn die woorden evenmin te vinden, ook niet onder de artikelen, die misschien op die kwestie betrekking zouden kunnen hebben, zooals bv. Piet Hein, Zilvervloot, enz.

Blijkbaar heeft Dr. van der Meulen verzuimd door een dergelijke steekproef de deugdelijkheid van zijn bewijsvoering te controleeren.

Ik sta werkelijk in bewondering voor zijne, voor een Hollander zeldzame, minutieuse kennis van de Spaansche taal van tegenwoordig en van het oud-Spaansch, van drie, vier eeuwen geleden. Doch juist die luxueuse etalage van Spaansche taalkennis bewijst alleen, dat de schrijver de kwestie heeft overgebracht op een terrein, waar ze niet thuis behoort, nl. op het gebied der philologie. Al zijn bewijzen, zoowel om de meening van Prof. van Dam te bestrijden als om zijn eigen gevoelen aanneemelijk te maken, gaan uit van de veronderstelling, dat

die bewuste woorden *geleidelijk* door *metathesis* of wel door omzetting en verandering van verschillende klinkers en medeklinkers in den volksmond en tevens met behulp van een of andere gewestelijke taal of dialect aldus gewijzigd en vervormd zijn. Die bewijsvoering van den Leidschen doctor is dus gebaseerd op de onjuiste veronderstelling, dat deze beide woorden in de volkstaal zijn opgenomen. Tientallen van jaren, een eeuw of misschien langer zelfs, zou zulk een taalproces noodig gehad hebben om tot een zoodanig resultaat te komen, maar tegelijk zouden dan overal minstens de sporen van deze woorden in de taal moeten achtergebleven zijn, wat juist niet het geval is geweest. Mijn grief tegen dergelijke philologische bewijzen is dus, dat ze in dit geval volstrekt niets bewijzen, omdat ze langs de kwestie heengaan.

Ik wil hier nog iets afzonderlijks zeggen over de door Dr. van der Meulen voorgestane meening, dat met deze woorden „frejelindes” en „frechlingas” de Bruggelingen, dus de inwoners van Brugge, zouden bedoeld zijn, vooral ook omdat Dr. v. d. M. voor deze meening eenige bewijzen van historischen aard heeft aangevoerd. Ik maak geen bezwaar tegen den ietwat ongewonen vorm van Bruggelingen in plaats van Bruggenaren. Maar het komt mij onverklaarbaar voor, waarom Dr. v. d. M.'s keuze juist op Brugge is gevallen. Geen enkele stad liep minder kans dan juist Brugge om in Spanje zóó te worden verhaspeld, dat haar inwoners tot onherkenbaar wordens toe in „frejelindes” of tot „frechlingas” zouden zijn omgeschapen. Geen enkele stad in de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden had zooveel bekendheid, zooveel vermaardheid in Spanje verworven als juist Brugge, de rijke koopstad in Vlaanderen, waarmee, zooals Dr. v. d. M. zelf in herinnering brengt, Spanje reeds de geheele XIVe en XVe eeuw een levendigen ruilhandel onderhield. Maar algemeen neemt men aan, dat Brugge reeds in 1485 het top punt van zijn bloei bereikt had en daarna langzaam aan door Antwerpen verdrongen en overvleugeld werd. En zelfs Spanje's meest beroemde koning, Karel V, die door ge-

boorte en opvoeding meer Vlaming dan Spanjaard was, kon dien achteruitgang van Brugge niet meer tegenhouden. De stoet van Vlaamsche edelen uit Gent en Brugge, die hem bij zijn intocht in Madrid in 1517 vergezelde, en die hij boven den Spanjaard met de belangrijkste eereposten bevoorrechtte, gaf tweedracht en maakte den naam van Vlaming in Spanje wèl meer bekend, maar *nu* tevens gewantrouwd en gehaat.

Dr. v. d. M. zegt zelf, dat Brugge een eigen naam had in het Spaansch, nl. *Brugas* (naar gelang van den tijd ook verschillend als *Brujas* of *Bruxas* geschreven). En nu is het buitengewoon toevallig en merkwaardig, dat er een zuiver Spaansch woord *Bruja* (dat „heks” beteekent) bestaat, met nagenoeg dezelfde uitspraak als de Sp. naam van Brugge, een woord, dat wat de uitspraak betreft voor een Spanjaard geen enkele moeilijkheid oplevert. Bewijs is, dat dit woord de eeuwen door tot op den dag van heden onveranderd en onverbasterd zijn zelfstandigheid bewaard heeft. — Waarom zou dan voor dien naamgenoot, die Brugge beteekent, de strijd om het voortbestaan in Spanje zooveel zwaarder geweest zijn? — Is juist die *bruja* (die Spaansche heks) niet veeleer het levend, tastbaar en doorslaand bewijs, dat zij met haar geheimzinnige en onzichtbare tooverstaf ook het leven van haar Spaansche naamgenoot in Spanje beschermd heeft? Daar komt nog bij, dat ook „Bruggeling” of inwoner van Brugge een afzonderlijk woord in het Spaansch heeft, nl. *Brujés*. — Waarom zouden dan die Spaansche zeelui, in plaats van het hun bekende „Brujés” te gebruiken, hun toevlucht genomen hebben tot zoo’n buitenissig woord als „frejelindes” of „frechlingas” om daarmee de Bruggelingen aan te duiden?

Op elke bladzijde van zijn geschrift bemerkt men, dat Dr. v. d. M. doorkneet is in de kennis van de Spaansche taal. Zelfs de *historische* grammaire van het Spaansch ¹⁾ heeft geen geheimen voor hem. Doch juist

¹⁾ Zie b.v. R. Menendez Pidal, *Manual de Gramática Histórica Española*, 4e edición.

zijn groote voorliefde voor de taalkundige zijde van het probleem, zijn speculatieve betoogtrant en puur subjectief inzicht in deze kwestie, waaraan bijna niets reëls ten grondslag ligt, had te meer een streng kritisch contrôle-middel noodzakelijk moeten maken, waartoe de geschiedenis gegevens in overvloed bood, doch die, gelijk wij zullen zien, zijn philologische bewijzen als een kaartenhuisje omverblazen.

Wij moeten hier den lezer opnieuw in herinnering brengen, dat Dr. d. v. Meulen voor zijn uitleg van de woorden „frejelindes” en „frechlingas” zich maar op twee vindplaatsen in de Sp. documenten kan beroepen, die beide betrekking hebben op de schepen, die Piet Hein onder zijn commando had.

De eene Sp. tekst luidt volgens het Gedenkboek (zie bl. *78) als volgt:

„y en la dicha armada avía otra nao capitana de vna esquadra de seys naos de Frejelindes, que traya quarenta y ocho piessas de artillería” etc. en de tweede tekst (bl. *41) „la capitana de Frechlingas de 500 tonelades y 38 piezas” etc.

Prof. van Dam heeft deze teksten aldus vertaald (bl. *234): „en bij de genoemde vloot was nog een admiraalsschip van een eskader van zes Hollandsche schepen, dat acht-en-veertig kanonnen aan boord had”, — en (bl. *182): „(dat) het (vice-)admiraalsschip van de Hollanders (een schip was) van 500 ton en 38 stukken geschut” enz.

Volgens de meening, die Dr. v. d. M. verdedigt, zou de vertaling van dien eersten tekst dus moeten luiden: „zes schepen van *Bruggelingen* met 48 kanonnen aan boord” en van dien tweeden tekst: „het (vice-)admiraalsschip van de *Bruggelingen* van 500 ton en 38 kanonnen”.

Die beide teksten kunnen dus volgens de opvatting van Dr. v. d. Meulen geen andere beteekenis hebben dan dat de inwoners (de reeders) van Brugge met zes schepen, waarvan één (vice-)admiraalsschip, onder oppercommando van Piet Hein, aan de expeditie tegen de Sp. zilvervloot hebben deelgenomen.

Wil dus Dr. v. d. M. zijn opinie omtrent de Bruggelingen gestand doen, dan moet hij natuurlijk ook niet voor de bovenstaande consequentie van zijn meening terugschrikken. Dat zal hem toch wel wat te machtig zijn.

In ieder geval is deze gevolgtrekking geheel in strijd met de werkelijkheid, die de gegevens, zoowel uit de geschiedenis van de stad Brugge als uit het Gedenkboek van Piet Hein, ons verschaffen.

Zelfs in zijn grootsten bloeitijd heeft Brugge nooit een *eigen handelsvloot* bezeten. Voor Dr. v. d. M. behoef ik dat niet te bewijzen. Want op bl. 27 van zijn geschrift zegt hij uitdrukkelijk, dat de handel op Brugge gedreven werd door schepen van *vreemde* nationaliteit. Het waren meestal Spaansche, Biscaaische, Engelsche, Portugeesche en Bretonsche barken. — Wij weten bovendien, dat Brugge niet eens een eigen zeehaven had. De geschiedenis verhaalt, dat de schepen, voor Brugge bestemd, door het Zwin in de haven van Sluis aanlegden en dat van daar de goederen per as naar Damme werden vervoerd en hier in groote pakhuizen werden opgestapeld. — Die handel verviel door de verzanding van het Zwin en verplaatste zich naar Antwerpen ¹⁾. — Toen Karel V in 1517 naar Spanje ging om daar gekroond te worden, vertrok de vloot, die hem daarheen bracht, niet van Brugge of van Sluis, maar van Vlissingen en Arnemuiden.

De haven en het kanaal van Zeebrugge, dat *nu* de oude Vlaamsche koopstad met de zee in verbinding brengt, dateeren zóózeer van den allerlaatsten tijd, dat men in dit verband daarop zelfs niet zinspelen kan.

Nooit hebben de annalen dier stad de geringste merkwaardigheid omtrent reederijen, schepelingen of zeevaarders van Brugge opgeteekend en voor het nageslacht bewaard.

Dat alléén zou reeds ruim voldoende zijn om aan de hypothese van Dr. v. d. M. alle waarde te ontfeggen.

¹⁾ Het *Zwin*, oorspronkelijk een belangrijke zeeboezem in Zeeuwsch-Vlaanderen, zoodat hier in 1340 nog een zeeslag kon plaats vinden, is door verzanding en opslijking totaal verdwenen en werd in 1872 droog-gemaakt en ingepolderd.

Doch hoe is het dan denkbaar, dat Brugge, dat nooit te voren op een eigen handelsvloot kon bogen, zelfs het allereerste vereischte en het meest noodzakelijke daartoe miste, nl. een eigen zeehaven, hoe is het denkbaar, dat die stad daar op eens in 1628 een compleete vloot van zes oorlogsschepen onder een eigen admiraal kon uitrusten, om Piet Hein te helpen bij zijn aanslag op de Sp. zilvervloot? Daar moest toch stellig de geschiedenis van gewaagd hebben.

En nu brengen we nog niet eens in rekening, dat een dergelijke onderneming van de „Bruggelingen” in flagrante tegenspraak was met den toenmaligen politieken toestand. Immers Brugge met geheel Vlaanderen, als behorend tot de Zuidelijke Nederlanden, was de partij van den Koning van Spanje trouw gebleven en had dus geen enkele reden en was er noch moreel noch physiek toe in staat, op dergelijke wijze met de vijanden van Spanje gemeene zaak te maken.

Historisch mogen we dus onze thesis als voldoende zeker bewezen achten, dat met de „frejelindes” en „frechlingas” onmogelijk schepen van *Bruggelingen* kunnen bedoeld zijn.

III

Dr. van der Meulen noemt in zijn geschrift (bl. 3 (13)) de *naos de Olandeses* (de schepen der Hollanders) en de *naos de frejelindes*, wat de beteekenis betreft, *synoniem*. — Ook Prof. van Dam huldigt blijkbaar diezelfde meening. Want in den tekst op bl. *182 en *234 vertaalt hij het woord door *Hollanders* en ook in noot 8 op bl. *182 bevestigt hij dit door te zeggen: „Spaansche documenten uit dezen tijd en vroeger bezigen het woord *perchilingues* om Hollanders aan te duiden”.

Dit nu lijkt mij niet geheel juist. — Deze woorden zijn niet synoniem, omdat de beteekenis van „frejelindes” enz. veel meer beperkt is dan van Hollanders. Bij lezing van den Sp. tekst dezer documenten en ook van de vertaling van Prof. van Dam komt men veeleer onder den indruk, dat met opzet eenige tegenstelling gemaakt en

een zeker onderscheid gelegd wordt tusschen deze beide woorden.

In document p. *78 (vertaling p. *232) van de Jubilé-uitgave van het Historisch Genootschap: *Piet Hein en de Zilvervloot* verhaalt de getuige Hernando Guerra, eigenaar en kapitein van het Spaansche schip *Nuestra Señora de la Antigua*, dat hij tien dagen lang gevangen heeft gezeten op het admiraalschip van Piet Hein. Hij geeft alle mogelijke bijzonderheden omtrent dit schip en de vloot der Hollanders en zegt dan op het einde: „bij de genoemde vloot (der Hollanders) was nog een (ander) admiraalschip van een eskader van zes....schepen (van *Frejelindes*), dat acht-en-veertig kanonnen aan boord had?

Deze getuige legt dus een opzettelijk onderscheid tusschen de vloot der Hollanders van P. H. en dat *ander* eskader van zes schepen van *Frejelindes* met een eigen admiraalschip.

Ook de andere getuige (zie doc. p. *41, vertaling p. *182) Marcos Almeida, gevangene op hetzelfde admiraalschip van P. H. maakt onderscheid tusschen dit admiraalschip (van de Hollanders) en dat der *Frechlingas*.

Wanneer men die beide Sp. woorden eenvoudig door „Hollanders” vertaalt, valt dit onderscheid en deze tegenstelling geheel weg, en komt deze uitdrukking in het geheel niet tot haar recht.

Wie in het Gedenkboek (p. 53) met aandacht naleest de schepenlijst van de vloot van Piet Hein en de inleiding en toelichting van S. P. l'Honoré Naber (p. CXVIII) over dezen zeetocht, vindt als van zelf alle moeielijkheden opgelost.

Aan de expeditie van Piet Hein, door de West-Indische Compagnie uitgerust ter verovering van de Sp. zilvervloot, werd door 16 schepen van de Kamer van Amsterdam, door 5 schepen van de Kamer van Zeeland onder admiraal Joost Banckert, verder nog door 10 schepen van Rotterdam, Delft en Dordt en van het Noorderkwartier en Groningen, dus in het geheel door

31 schepen deelgenomen. De geheele vloot stond onder oppercommando van Piet Hein.

Den 20en Mei 1628 stak hij met zijn schepen in zee. Doch hij miste toen nog den Zeeuwschen vice-admiraal Joost Banckert met zijn vijf schepen, die ook den 21en Mei op de Schelde het anker had gelicht. Bijna gedurende de geheele heenreis hebben die twee vloten elkander misgelopen, want eerst drie en een halve maand later in den vroegen morgen van 7 September voegde Banckert zich bij de vloot van Piet Hein en dat gebeurde ten Noord-Westen van Cuba, juist op het zeer kritieke oogenblik, toen zijn hulp het allermeest noodig was.

Welnu, er kan niet de minste twijfel bestaan, dat met deze *Zeeuwsche* vloot onder vice-admiraal Banckert de zes schepen der „frejelindes” (Frechlingas) bedoeld zijn, waarvan in het bovengenoemde getuigenverhoor wordt melding gemaakt.

Wel schijnt er op het eerste gezicht eenige tegenspraak in het spel te zijn, want oorspronkelijk bij het uitvaren bestond de Zeeuwsche vloot uit vijf schepen (zie de schepenlijst bl. 53), nl. het vlaggeschip *Neptunus*, onder admiraal Banckert, *Tijger*, *Goude Zon*, *Postpaard* en *Oud-Vlissingen*, en de Sp. getuige Hernando Guerra spreekt niet van vijf, maar van zes schepen van „frejelindes”. Toch is deze schijnbare tegenspraak juist de mooiste bevestiging, dat met „frejelindes” de *Zeeuwsche* vloot van Banckert en geen andere bedoeld is. — Maar eerst worden de kansen nog geringer, want de tegenspraak spitst zich nog scherper toe. Immers in de Caraïbische Zee dwaalden twee schepen, *Tijger* en *Oud-Vlissingen*, van de Zeeuwsche vloot af en hebben deze ook niet meer teruggevonden ¹⁾.

¹⁾ Zie *Inleiding* van l'Honoré Naber bl. CXVIII en CXXXII. — Om verwarring en misleiding te voorkomen, moet ik op het volgende de bijzondere aandacht vestigen:

Als men in bovengenoemde *Inleiding* op bl. CXXI leest, dat er toch een schip de *Tijger* aan de vervolging van de Spaansche vloot in de baai van Matanzas heeft deelgenomen, late men zich hierdoor niet van de wijs brengen. Immers in de schepenlijst, p. 53, kan men zien, dat er

348 WAT ZIJN „FREJELINDES” EN „FRECHLINGAS”?

Feitelijk bleven er dus maar *drie* schepen van de oorspronkelijke Zeeuwsche vloot over. — Doch alweer in diezelfde *Inleiding* van l'H. Naber bl. CXVIII kunnen we zien, dat toen bij zonsopgang van 7 September Piet Hein de vloot van Banckert ontdekte, deze laatste *zes* schepen onder zijn bevel had. — Wat was er gebeurd? — De *Monnikendam* (van het Noorderkwartier), de *Gouden Leeuw* en *Dolfijn* (van Groningen), die van de vloot van Piet Hein waren afgedwaald, hadden zich onderweg bij de Zeeuwsche vloot van Banckert aangesloten.

Volkomen juist luidde dus de verklaring van den Sp. getuige Hernando Guerra, dat het *andere* admiraalschip deel uitmaakte van een eskader van *zes* schepen van Frejelindes.

In plaats dus van dit woord in de vertaling door „Hollanders” weer te geven, zou Prof. van Dam de bedoeling van dien getuige en het distinctieve kenmerk van dat woord beter benaderd hebben, indien hij het woord „Frejelindes” door *Zeeuwsche* had vertaald.

Met dit woord *Zeeuwsche* is alleen een juistere beperking van de beteekenis van *Frejelindes* voorgesteld, veel beter dan het woord *Hollanders* geeft.

IV

Tot dusver hebben wij nog niets omtrent den oorsprong en de afleiding van die twee raadselachtige woorden bewezen.

Daarvoor moeten wij eerst de zaak nog eens van een andere zijde belichten.

De eerste maal, dat deze twee Spaansche woorden „frejelindes” en „frechlingas” aan de buitenwereld bekend raakten, dagteekent van het jaar 1928 bij de verschijning van het Gedenkboek *Piet Hein en de Zilver-*

twee schepen, beide *Tijger* genaamd, tot de formatie van de vloot van Piet Hein behoorden. Die tweede *Tijger* was geen Zeeuwsch schip, maar van de Kamer van Rotterdam (Maas) en dit laatste drong mede de baai van Matanzas binnen.

vloot. — Hierin werden de Spaansche archiefstukken, waarin deze beide woorden voorkomen, voor het eerst gepubliceerd. De eer van die ontdekking komt toe aan Miss Irene A. Wright, die deze stukken vond in het *Archivo General de Indias* te Sevilla ¹⁾.

Voor een derde vorm *perchilingues*, die Prof. van Dam noemt, wordt door hem geen vindplaats opgegeven ²⁾.

Het schijnt dus *niet* bekend te zijn, dat er nog eenige andere afwijkende vormen en nog meer vindplaatsen zijn in de Sp. archieven, waarin deze woorden voorkomen.

Lang vóór de publicatie van dit Gedenkboek, reeds in 1922, bracht het toeval mij in kennis met dit probleem, dat terstond mijn aandacht boeide, en ik vond een oplossing, die geheel overeenstemde met de meening, die Prof. van Dam zes jaar later als de eenige redelijke voorstelde.

De reeds genoemde dame Miss I. Wright was in 1921 door de *Commissie voor 's Rijks Geschiedkundige Publicatiën* belast, in het *Archivo General de Indias* te Sevilla een onderzoek in te stellen naar archivalia, op onze koloniale geschiedenis in West-Indië betrekking hebbend. Het resultaat van dat onderzoek was een lijvig dossier van ruim 100 groot folio bladzijden, waarin de korte inhoud van alle documenten, in 170 liassen of bundels opgetast, was saamgevat.

Met toestemming van Dr. N. Japikse, rijksarchivaris, mocht ik in 1922 tijdens mijn verlof in Holland dit dossier van Miss Wright ter inzage ontvangen en afschrift nemen van hetgeen voor mijn speciaal doel (de geschiedenis van Curaçao) van eenig belang was.

In dat dossier vond ik een drietal documenten, waarin de woorden *Pechelin* (A°. 1606), *Pechelinga* (A°. 1622) en *Picilingue* (A°. 1652) voorkomen, die, hoewel

¹⁾ In *Estante* (kast) 147, *Cajón* (plank) 5, *Ligajo* (Lias of bundel) 19. — Zie over Miss Irene A. Wright en het Archief te Sevilla meer uitvoerig: P. A. Euwens. O. P. *De oudste kaarten van Curaçao*, — in *De West-Indische Gids*, Jg. X, bl. 101.

²⁾ Zie Gedenkboek *Piet Hein en de Zilvervloot* noot 8 bl. *182.

onderling weinig van elkander verschillend, echter van de drie door Prof. van Dam en Dr. van der M. genoemde *frejelindes*, *frechlingas* (A°. 1628) en *perchilingues* (A°. ?) nog al sterk afwijken. Toch is zonder den minsten twijfel de beteekenis van al deze woorden precies hetzelfde en moet in algemeenen zin: *Hollanders* beteekenen en meer bepaald: *Zeeuwen*.

Van geen dezer documenten, waarin de drie eerstgenoemde woorden voorkomen heb ik bij het *Archivo General de Indias* te Sevilla een volledig afschrift gevraagd, omdat de korte, zakelijke inhoud van deze stukken, door Miss Wright in haar inventarislijst opgegeven, reeds voldoende ruimte liet om de strekking en beteekenis dezer woorden te kunnen beoordeelen.

Ter betere oriëntteering veroorlove de lezer mij vooraf een kleine historische uitweiding.

Weinig of niet weten onze Nederlandsche geschiedvorschers, welk een rijke bron van gegevens het genoemde Spaansche koloniaal archief te Sevilla en het *Archivo General* te Simancas voor onze eigen koloniale geschiedenis in de XVIe en XVIIe eeuw oplevert. Veel meer dan in onze eigen geschiedwerken en archieven vinden wij in die Spaansche archieven heele reeksen van documenten, waarin van vijandige ontmoetingen van Hollandsche en Spaansche schepen in West-Indië, van aanvallen onzerzijds op eilanden of kustplaatsen, wordt melding gemaakt. Het zijn: 1°. waarschuwingen van den Sp. landvoogd te Brussel over plannen en uitrustingen van schepen in de Hollandsche of Zeeuwsche havens, die uitgelekt en hem ter oore zijn gekomen en naar Madrid worden overgebrieft ¹⁾; 2°. Aanschrijvingen van den Koning van Sp. aan de Gouverneurs van de Sp. hoofdstations in West-Indië: Sto Domingo, Cartagena, Havana en Caracas (Santiago de Leon), om op hun hoede te zijn voor de te verwachten vijandige schepen; 3°.

¹⁾ Zie over den Spaanschen inlichtingsdienst te Brussel en Antwerpen de aantekening van Miss I. Wright in noot 2 op bl. *XXIX van het Gedenkboek van *Piet Hein en de Zilvervloot*.

Rapporten uit West-Indië over behaalde voordeelen open, méér nog, geleden verliezen door de Hollandsche zee-roovers. — Vooral deze laatste bron levert overvloedige gegevens door de uitgebreide berichten en verslagen en getuigenverhooren in extenso van krijgsgevangenen of ooggetuigen, waarvan de genoemde documenten over Piet Hein en de Zilvervloot en die over de verovering van Curaçao in 1634 door Kapitein van Walbeek wel als specimen kunnen dienen.

Een heel onvolledig overzicht uit Hollandsche bron van onze krigsbedrijven in de West, dat bovendien maar een tijdperk van nauwelijks 20 jaar omvat, hebben wij in de geschiedenis van de West-Indische Compagnie „*Historie ofte Jaerlijck Verhael*” enz. van Johannes de Laet ¹⁾. — Doch reeds lang vóór de stichting der eerste West-Indische Compagnie in 1621 hadden de Hollandsche zeelieden in deze streken een groote bedrijvigheid ontplooid, veel grooter dan uit eenig Hollandsch geschiedwerk valt op te maken. Gewoonlijk heet het, dat de Hollandsche en Zeeuwsche zeevaarders hun activiteit in de West pas voor goed begonnen te ontwikkelen nà 1600. Doch de Sp. archieven lichten ons beter in. — Een brief uit Santiago de Leon, de toenmalige meer gebruikelijke naam voor Caracas, de tegenwoordige hoofdstad van Venezuela, gedateerd van 27 Juni 1600 (*Arch. Gen. de Indias*, E. 54, C. 4, L. 25.) meldt aan den Koning van Sp.: „dat de schepen der Hollanders zóó talrijk zijn, dat ze den geheelen handel reeds in hun macht hebben”.

Men weet, dat door den oorlog met Spanje in die dagen voor Holland de mogelijkheid om het onmisbare zout uit Portugal te verkrijgen geheel was afgesneden. Dat was een der voornaamste redenen, waarom men het oog richtte naar West-Indië. waar men wist dat de eilanden Bonaire en St. Martijn in het bezit waren van goede zout-

¹⁾ Dit werk, dat zóó zeldzaam geworden was, dat het nog slechts in sommige bibliotheken kon geraadpleegd worden, is nu onlangs weer voor het publiek ontsloten en toegankelijk gemaakt door een nieuwe uitgave, waarvan deel I is verschenen, bezorgd door de Linschoten-Vereeniging (Mart. Nijhoff te 's Hage).

pannen. Meestal evenwel richtten de zouthalers hun koers naar Punta de Araya, een schiereiland ten Zuiden van het eiland Margarita en ten Noorden van Cumana, de oudste stad van het Amerikaansche vasteland, op de Noordkust van Venezuela, op ongeveer 3 of 4 dagen zeilens ten Oosten van Curaçao gelegen.

Blijkbaar werd dat zout door sommige Hollandsche schepen op volkomen eerlijke wijze verkregen en gewoonlijk in ruil voor kleeren en linnengoed (ropa) opgekocht, en wel tegen veel betere prijzen dan door Spanje zelf betaald werden. Doch de Sp. regeering had zich het monopolie van den handel op de West-Indische koloniën voorbehouden en dien ruilhandel (rescate)¹⁾ met vreemdelingen streng verboden. — Verreweg de meeste Hollandsche schepen kwamen te Punta de Araya echter eenvoudig om het zout te rooven. Men leefde in tijd van oorlog.

Om te weten tot welk een buitengewonen omvang die zouthandel was uitgegroeid, moeten we alweer de Sp. archieven raadplegen, want geen enkel Hollandsch geschiedboek kan ons daaromtrent voldoende inlichten.

In het dossier van Miss Wright vinden we misschien wel een 100tal documenten, die ons omtrent dat optreden der Hollanders te Punta de Araya een meer volledig inzicht geven.

In een brief van 2 Juli 1600 bericht de Gouverneur Diego Suarez de Amaya, dat in die dagen een groot aantal Holl. schepen daar geankerd lag en dat meer dan 1000 schepelingen er bezig waren zout te rapen en in de schepen te laden. Eenige maanden later (14 Nov.) raadt hij den Koning aan, galeischepen te zenden om de Hollanders in bedwang te houden. „De hoofdzaak is”, zoo schrijft hij, „dat we die Hollanders (*Flamencos*, Vlamingen noemt hij ze) moeten beletten, hier zout te komen halen. Behalve hun schepen, die hier komen, geladen met

¹⁾ Verschillende Spaansche woorden heb ik in dit artikel van een accent voorzien, ofschoon ze dit in het Spaansch *niet* hebben. Ik heb dit alléén gedaan om den Hollandschen lezer den weg te wijzen op welke lettergreep hij den klemtoon moet leggen.

kleeding (ropa) om voor zout in te ruilen (rescatár), ontbreekt het hier nooit aan schepen, die het zout eenvoudig rooven en weghalen. Zij komen in het gezicht van het eiland Margarita en van de stad Cumana zoo vrij en frank en onbeschaamd, alsof zij hier in hun eigen land waren, zoodat ik wel verplicht ben ook 's nachts op de loer te liggen en wachtposten uit te zetten, en zoodra ik zie, dat hun lichters aan wal komen om water in te nemen, liggen wij in hinderlaag in den mond der rivieren om hen te dooden”. (E. 54, C. 4, L. 9.) — Nog geen maand later (8 Dec.) ziet dezelfde Gouverneur geen uitweg meer en schrijft in wanhoop aan den Koning: „Er kan geen ander middel meer bestaan, dan dat Uwe Majesteit een groote hoeveelheid vergift (tósigo) stuurt om hiermede de zoutpannen te vergiftigen”. — Den 13 Febr. 1601 schrijft hij alweer over de vele Hollandsche schepen, die daar zout laadden; tevens stuurt hij een geteekende kaart van P. de Araya en de omstreken om de situatie nog duidelijker te maken. — Den 2en Januari 1602 bericht hij, dat er 18 Hollandsche schepen liggen, waaronder een galjoen, bezig met zout te laden. — Ruim een jaar later stuurt hij weer een nieuwe kaart (nu in kleuren) van de zoutpannen, met een memorie van toelichting. — Den 22en Mei recapituleert hij den toestand te Punta de Araya over de laatste 12 maanden aldus: „Sedert Juni van het vorig jaar tot op heden zijn hier 96 Vlaamsche schepen (*urcas* = hoekers) zout komen halen; bovendien zijn er nog elf geweest om het zout op te koopen (de rescáte)”. — Later bericht hij, dat hij er zelfs aan dacht, de stad Cumanagóta te verplaatsen wegens den voortdurenden overlast, die ze van de Holl. schepen ondervond. —

In een anderen bundel documenten (E. 147, C. 5, L. 16.) komen een 80tal stukken voor, uitgaande van den Raad van Indië of van den Raad van Oorlogszaken, gericht aan den Koning, met uitgewerkte plannen om Punta de Araya te helpen. Het gaat over het uitzenden van een vloot en een expeditieleger, ook wordt de al of niet-uitvoerbaarheid besproken van de plannen, door de

ingenieurs voorgesteld, om de zoutpannen van P. de A. te dempen of wel geheel onder water te zetten of op een of andere wijze te vernielen of onbruikbaar te maken.

De archivalia, op P. de A. betrekking hebbend loopen in het dossier van Miss Wr. tot vèr na 1620 en het is bovendien niet waarschijnlijk, dat reeds alles wat met deze materie in verband staat, voor den dag gebracht is. — Doch voor ons doel was het bovenstaande reeds ruim voldoende. — Bovendien heb ik deze gelegenheid aangegrepen, om door een kleine uitweiding eens duidelijk in het licht te zetten, hoeveel belangrijks dat *Archivo General de Indias* te Sevilla voor de geschiedenis van onzen handel, scheepvaart en koloniën in West-Indië bevat, hoeveel leemten het kan aanvullen, hoe het onze geschiedenis, ook door onze vijanden gezien en beoordeeld, kan belichten.

Den lezer, die zich misschien met verwondering afvraagt, in welk verband deze uitweiding staat met ons onderwerp, verwijzen wij naar de volgende opmerkingen:

1°. Allereerst valt in deze rapporten, teruggevonden in het archief van Sevilla, op, dat onze schepen en de bemanning in den regel als „Vlaamsche” en „Vlamingen” (*Flamencos*) en slechts bij uitzondering als Hollandsche of Hollanders (*Holandéses*) worden aangeduid.

De reden hiervan laat zich wel begrijpen.

Vooreerst was (hierboven reeds hebben we daarop opmerkzaam gemaakt) door Karel V, zelf Vlaming van geboorte en hun grootste vriend en begunstiger, de naam van *Vlaming* in Spanje veel meer bekend geworden dan die van *Hollander*. Bovendien liep in die dagen de geographische en politieke scheidingslijn vooral tusschen Vlamingen en Zeeuwen en ook tusschen de Zeeuwen en Hollanders minder scherp afgebakend dan tegenwoordig. — Ook waren de Zeeuwsche zeevaarders de eersten geweest, die in de West-Indische wateren de Spanjaarden als vijanden ontmoet hadden.

Een paar jaar geleden is de aandacht erop gevestigd, dat in die dagen in alle Spaansche koloniën, tot op de

Philippijnen toe, Vlamingen uit de Zuidelijke Nederlanden in dienst waren van het koloniale leger of zich naderhand als burgers en ambachtslieden daar metterwoon gevestigd hadden. — Ook in de documenten betreffende de Spaansche koloniën in West-Indië heb ik ze meermalen ontmoet, (later zal ik er eenige voorbeelden van aanhalen). Dikwijls bewezen deze Vlamingen aan de Spanjaarden zeer belangrijke diensten als *tolk* bij getuigenverhooren van Hollandsche gevangenen.

Vandaar dikwijls het tegenstrijdig verschijnsel, dat door die naamsverwarring in die archivalia wij de Vlamingen nu eens als vrienden dan weer als vijanden van de Spanjaarden zien optreden. — Als vasten regel kunnen wij daarbij aannemen, dat de vrienden zich steeds als echte Vlamingen uit de Zuidelijke Nederlanden en de vijanden van zelf zich meer als Hollanders en Zeeuwen openbaren.

2°. Ook over die *tolken* valt nog wel het een en ander te zeggen.

Dat waren geen taalkundigen, die een wetenschappelijke opleiding genoten of het Spaansch grondig en grammaticaal bestudeerd hadden. Meestal waren dat personen uit de laagste volksklasse, die als vrijwilligers dienst genomen hadden in het koloniaal leger en de taal alleen door omgang met krijgsmakkers en burgers hadden aangeleerd, doch niet eens de lees- en schrijfkunst machtig waren, en evenmin de juiste schrijfwijze en spelling van de Hollandsche eigennamen in die getuigenverhooren, zooals ze door de Sp. *escribanas* (notarissen en klerken) waren opgeteekend, konden beoordeelen en controleeren. — Hierin vooral hebben we den oorsprong en de voornaamste oorzaak te zoeken van die onderlinge afwijkingen van de woorden *frejelindes*, *frechlingas* en *perchilingues* enz. Hiermede hebben we ook den sleutel gevonden, waarom die woorden zoo verbasterd zijn en bijna niet meer te herkennen van den oorspronkelijken naam *Vlissingen*.

3°. Er is nog een andere factor, die deze kwestie beheerscht en haar voor ons nader kan belichten.

Er bestaan voor een volwassen Spanjaard bijna onoverkomelijke moeilijkheden om het Hollandsch te leeren. Dat geldt voornamelijk voor de uitspraak. Zijn mond en keel kan die harde, voor hem barbaarsche, klanken haast niet verwerken. Men zou een interessante bloemlezing kunnen samenstellen van voorbeelden, hoe door een Spanjaard de uitspraak van sommige Hollandsche woorden wordt verhaspeld. — Het zou meer een collectie distels en doornen zijn van de ongelooflijkste krachttoeren van tonggymnastiek met de meest dwaze en bespottelijke resultaten. Ik vrees wel wat te wijdloopig te worden, maar deze voorbeelden zijn noodzakelijk om onze bewijsvoering voor de woordverklaring van Prof. van Dam eenigszins aannemelijk te maken.

De Spanjaard gaat natuurlijk bij dat verbasteren van Hollandsche woorden niet methodisch te werk, zoodat men die slechte gewoonte ook niet in het keurslijf van algemeene regels kan vastbinden. — Toch kunnen enkele aanwijzingen ons wel eenigermate op weg helpen.

Een Spanjaard kan bv. een woord, dat met een „s” en nog een medeklinker begint, zooals bv. *splendor*, *spanjool*, *scorpioen*, enz. niet uitspreken zonder er eerst een „e” voor te plaatsen; daarom zegt hij: *esplendor*, *español*, *escorpion*. — Het Hollandsche woord *stuurboord* is ook in het Spaansch opgenomen, maar men heeft het eerst verbasterd tot *estribór*. — Het Hollandsche woord *spek* zal een Spanjaard onmogelijk anders dan als *espeke* kunnen uitspreken, maar hij zou het dan op zijn manier als *espèquè* schrijven. — Met die gewoonte bekend, kon ik een woord in een Sp. getuigenverhoor tot zijn ware gedaante en beteekenis herleiden. In een document betreffende de verovering van Curaçao in 1634 vond ik de bekentenis van een soldaat van het Hollandsch bezettingsleger, die door de Indianen op Curaçao was opgelicht en naar Coro aan de tegenoverliggende Venezolaansche kust weggevoerd. Hij zeide vóór zijn komst op C. deel te hebben uitgemaakt van de bezetting van de *fortaléza* „*Esquenque*” aan de oevers van

den Rijn. Na lang turen herkende ik in dat vreemde woord het fort *Schenk* (of *Schenkenschans*) bij Lobith. —

Een anderen regel zou men kunnen noemen, dat vooral in het oud-Spaansch de *u* en *v*, maar ook de *v* en *b* dikwijls verwisseld worden. Doch daarbij gaat men zóóver, dat men ook *u* en *b* met elkander verwart, zoodat ik in oude documenten het woord *ciudad* (stad) ook als *cibdad* geschreven vond. — Voor Hollandsche ooren klinkt dat heel anders, maar zooals een Spanjaard dat laatste woord uitspreekt, zal men nagenoeg geen verschil met de eerste schrijfwijze (met een *u*) opmerken. — Het woord *urca* = hoekerschip lijkt een zuiver Spaansch woord te zijn, toch is het niets anders dan een verbastering van het oud-Hollandsche woord *hulk*.

Dr. R. van der Meulen heeft in zijn reeds meermalen genoemd geschrift waardevol materiaal bijeengebracht, dat, hoewel ik het met de conclusies niet eens ben, toch ook voor mijn doel tot bewijs kan dienen. Hij citeert (op bl. 4 (14) noot 5): het werk van *Bernardino de Mendoza, Comentarios de lo sucedido en las guerras de los Payses baxos desde el año de 1567 al de 1577*. (Madrid 1592). Deze schrijver B. de Mendoza nam onder Alva en Requesens als generaal van het Sp. expeditieleger deel aan de kriegsbedrijven in ons land gedurende de eerste 10 jaren van den 80-jarigen oorlog. — De Mendoza noemt in dat werk verschillende Holl. plaatsnamen, die hij of wel zelf bezocht, of waarvan hij den naam door de gebeurtenissen, die er plaats vonden, zeker dikwijls heeft hooren noemen, zeer waarschijnlijk zelfs op zijn Hollandsch heeft geschreven gezien. Toch neemt hij in zijn boek van sommige plaatsnamen de Holl. spelling niet over. Het is vermakelijk, hoe hij die namen, door Hollanders uitgesproken, in zijn ooren opgevangen, voor zijn Sp. lezers in hun eigen klanken weergeeft. De meeste dezer woorden zijn voor ons niet meer te herkennen. Zoo schrijft hij de stad *Bommel*, nu eens *Bomel*, dan weer *Vomel*. — Het dorp *Vucht* vindt men als *Buck* terug. Van *Schalkwijk* maakt hij nu eens *Scaelwyck*, maar verbastert

het ook tot *Esquelbique*. Wel het meest onherkenbaar verhaspelt hij *Scheveningen* tot *Esquelpeniq* (v. d. Meulen, bladz. 11 (21) en 12 (22)).

Als men zich goed in dergelijke verbasteringen heeft ingedacht, is er toch werkelijk niet meer zoo'n reuze-zwaai noodig om het woord *Vlissingen* tot *Pechelingue* of *Frechlingas* om te tooveren, terwijl die onderlinge afwijkingen zeer gemakkelijk te verklaren zijn, als men daarbij in het oog houdt, dat die woorden op verschillende tijdstippen, met zeer veel jaren tusschenruimte, zonder eenig onderling verband, over een tijdsverloop van een halve eeuw, telkens door geheel verschillende personen uitgesproken, opgevangen en opgeteekend werden.

4°. Zooals wij hierboven gezien hebben (bl. 16—17), lokte het vijandig optreden van onze schepen te Punta de Araya ook tegenweer uit van den kant der Sp. Regeering.

Nog een anderen maatregel uit voorzorg moeten we hier vermelden. — De Sp. Kroon was beducht, dat de Hollandsche zeevaarders misschien ook contact zouden zoeken met Hollanders (Vlamingen), die, met of zonder burgerrecht, reeds langen of korten tijd in de kustplaatsen woonachtig waren. — De kans bestond natuurlijk ook, dat dergelijke minder betrouwbare personen eigener beweging zouden heulen met den vijand en verraad plegen. Zij droeg daarom de resp. gouverneurs op, een volkstelling te houden en de lijsten op te sturen met de namen der vreemdelingen met opgave van hun bedrijf en het aantal jaren, dat ze reeds in de kolonie hadden doorgebracht, met bevel hen weg te zenden en te verbannen. — Dit bevelschrift dateert uit het jaar 1608.

Gouverneur Sancho de Alquiza van Santiago de Leon (Carácas) brengt den 15 Juni 1607 verslag aan den Koning uit omtrent dat bevel van 1 Mei van het vorig jaar: „In Carácas, zoo zegt hij, woont Pedro Blanco, (de nacion flamengo) Vlaming van afkomst, hier getrouwd en sinds 4 jaar woonachtig. — In Tocuyo woont Francisco Enrique (vermoedelijk een verbastering van: „Hendriks”),

een Vlaamsche kleermaker, die al heel lang in het land woont”. — Hij schrijft verder: „In gevolge Uwe opdracht van 28 October om alle personen het land uit te zetten, die afkomstig zijn „*de las yslas de Holanda y Zelanda*”, d.i. van de Hollandsche en Zeeuwsche eilanden, „*que no están declarados por naturales*”, d.i. die niet genaturaliseerd zijn, heb ik aan dat bevel voldaan en drie Vlamingen verbannen (dat waren dus geen Vlamingen in den strikten zin, zooals wij dat tegenwoordig verstaan, uit de Zuidelijke Nederlanden, maar van de Hollandsche en Zeeuwsche eilanden). Hij antwoordt verder: „Alléén blijft er nu nog over, behalve Pedro Blanco, een andere Vlaming, die hier met zijn huisgezin woont en die hier met verlof was gekomen van de Canarische eilanden, waar hij al 30 jaar gewoond had. Blanco is hier een van de voornaamste burgers en boven alle verdenking verheven”. — De Gouverneur zal dus eerst verdere orders van Zijne Majesteit afwachten om te weten of ook P. Blanco uit de kolonie moet worden weggezonden. — Op dezen brief plaatste de Koning de kantteekening: „Hierop valt niets te antwoorden”. Blanco kon dus blijven ¹⁾.

Andrés de Salcádo, Gouverneur van Sta Marta, een havenplaats van het tegenwoordige Colombia, berichtte den Koning den 10 Dec. 1606, in antwoord op datzelfde bevelschrift, dat daar in Sta Marta drie Vlamingen waren: een kleermaker, een boer en een wapensmid, welke laatste Juan el Pechelin genoemd werd ²⁾. — Schijnbaar met het bovenstaande in strijd schrijft dezelfde Gouverneur zes maanden later den 15 Juni 1607, dat hij, gehoorzaam aan het koninklijk bevel één Vlaming had weggezonden, „*que son los que avia en tode mi districto*”, d.i. hetgeen alles was, wat er (aan vreemdelingen, dus Zeeuwen en die niet genaturaliseerd zijn) in mijn district woonde. — Deze beide teksten zijn alleen met elkander in overeenstemming te brengen, als men aanneemt, dat

¹⁾ *Archivo General de Indias* te Sevilla. E. 54, C. 4, L. 15. Doc. 3 van 15 Juni 1607.

²⁾ id. id. E. 72, C. 4, L. 18.

die twee eerste Vlamingen (uit den eersten brief) gebleken waren *echte* Vlamingen te zijn, dus uit de niet-vijandige Zuidelijke Nederlanden, en de derde, Juan el Pechelín, een verdachte en onbetrouwbare van de Zeeuwsche eilanden, die naar zijn bijnaam te oordeelen, blijkbaar van Vlissingen afkomstig was. — En deze laatste alléén had hij verbannen.

Met dezen „Pechelín” hebben we dus de *eerste* aanvulling van de *Frejelindes* en *Frechlingas*.

Een *tweede* aanvulling vinden we in een rapport van het jaar 1622 van Don Diego Gomez de Sandová, Gouverneur van het eiland Sto. Domingo, waarin dezeschrijft, dat hij een expeditie heeft uitgezonden tegen twee vijandelijke schepen op de Noordkust van dat eiland. Een Hollandsch schip werd aangevallen, waarbij 45 scheepelingen sneuvelden en 12 werden gevangen genomen en terechtgesteld. Het schip werd in brand gestoken, waarbij nog 26 personen van de bemanning in de vlammen omkwamen. De Hollanders worden hier genoemd *Olandéz ó Pechelinga*, dus „Hollanders of Zeeuwen” (Vlissingers). Verdere aanwijzingen ontbreken ¹⁾.

De *derde* aanvulling dateert van het jaar 1652 ²⁾. — Dit document vermeldt, dat een Hollandsch schip (vermoedelijk van Curaçao uitgevaren) met 108 slaven aan boord, waarvan Nicolaas Juan (waarschijnlijk een verbastering van „Jansen”) kapitein en mede-eigenaar was, welk schip handel dreef tusschen La Guaira (de havenstad van Carácas) en het eiland Margarita. — Diezelfde Nicolaas Juan wordt in een ander document een „*Picilingue*” genoemd (zegt Miss Wright), dus een Zeeuw en vermoedelijk een Vlissinger.

Uit de zeer beknopte inhoudsopgave dezer laatste drie archiefstukken valt *met zekerheid* alléén vast te stellen, dat die personen of schepen van Hollandsche nationaliteit waren en (vooral op grond van het *eerste* der drie documenten) ook zoo goed als zeker, dat het Zeeuwsche waren. — Geen enkel direct positief bewijs valt uit deze

¹⁾ *Arch. Gen. de Indias*. E. 53, C. 2, L. 5.

²⁾ *id. id.* E. 54, C. 4, L. 26.

documenten af te leiden, dat deze woorden *Pechilín* enz. ook „Vlissingen” zouden beteekenen. — Eigenlijk is dat ook niet noodig. Want het is zeer goed mogelijk en zelfs waarschijnlijk, dat het woord „Vlissingen” oorspronkelijk door slechte uitspraak van een Spaanschen matroos tot „Pechelín” is verbasterd, maar dat zijn oorspronkelijke afleiding onder de schepelingen van de Sp. vloot verloren geraakt, langzamerhand een bijnaam of scheldwoord werd met de beteekenis van zoo iets als „Zeeuwsche zeeroover”.

Doch dit staat voor ons vast, dat het woord „Vlissingen”, wanneer het door een Hollander zonder bijzondere accentueering wordt uitgesproken en door een Spanjaard opgevangen, door dezen zeer gemakkelijk als *Pechelín* of *Flechlingue* of *Frechlinge* of iets dergelijks zal worden nagezegd ¹⁾.

Met dezen uitslag verschil ik in den grond der zaak absoluut niet van de meening van Prof. van Dam, waar hij in de reeds meermalen geciteerde noot 8 van bl. *182 van het Gedenkboek: *Piet Hein en de Zilvervloot* zegt: „Ik veronderstel dat het woord een stoute poging is van een Spanjaard, om het woord Vlissingen uit den mond van een Hollander opgevangen, te schrijven”. —

V

Rest ons nu nog de vraag of er behalve de beteekenis van *Bruggelingen* (van Dr. van der Meulen) en van *Vlissingen* (van Prof. van Dam en van schrijver dezes) ook nog een andere uitleg van deze woorden mogelijk of werkelijk gegeven is.

Ik ben een tijdlang onder de bekoring geweest van een uitleg van eigen vinding, die ik, hoe mooi en aanlokkelijk ook, toch ten slotte als heel onwaarschijnlijk en onmogelijk heb moeten opgeven.

Gedurende de XVIIe en XVIIIe eeuw hebben de wer-

¹⁾ In sommige streken van Spanje, vooral in Andalusië, ook in sommige West-Indische koloniën, bv. op Sto. Domingo, wordt door de lagere volksklasse „l” en „r” dikwijls omgewisseld.

ken over de Boekaniers, Flibustiers, kapers en zeeroovers van West-Indië grooten opgang gemaakt en duizenden lezers gevonden.

De hoofdbron, waaruit al die schrijvers geput hebben, is geweest het Hollandsche werk: *Americaensche Zeeroovers*, waarvan al heel spoedig eerst een Spaansche vertaling van de hand van Dr. Alonzo de Buena Maison, verscheen, gevolgd door een Engelsche, Fransche en eindelijk door een Duitsche vertaling. — De oorspronkelijke schrijver was een Hollandsche (of Vlaamsche) chirurgijn, die het geheele leven van de flibustiers en zeeroovers op het eiland Tortuga en Sto. Domingo persoonlijk meegemaakt en hen als medicijnmeester in hun voortdurende gevechten geassisteerd had. — Hij heette *Alexander Olivier Oexmelin*, maar men heeft zijn naam verbasterd, zoodat de vertalingen van zijn werk bijna allen op naam staan van *A. O. Esquemelin(g)*. — Dit werk heeft de wereld in kennis gebracht met het intieme, ruwe, woeste leven en de ongelooflijke daden en lotgevallen van de beruchte en gevreesde flibustiers, zoodat *Esquemelin(g)* het type is geworden van alle kapers en zeeroovers in West-Indië. Daardoor misleid, dacht ik dat die naam van *Esquemelin(g)*, door de Sp. zeelieden misschien tot „*Pechelin*” of „*Frechlinga*” verbasterd, voor hen de traditioneele naam was geworden voor den Hollandschen of Zeeuwschen zeeroover, zooals ze in de rapporten in het Koloniaal Archief te Sevilla ook meestal genoemd worden.

Al vrij spoedig bleek mij echter met overstelpende duidelijkheid, dat deze uitleg onmogelijk te handhaven was, toen ik de jaartallen eens met elkaar ging vergelijken.

Esquemelin of *Oexmelin* werd eerst in 1645 geboren, en de eerste uitgave van zijn werk in den oorspronkelijken Hollandschen tekst verscheen te Amsterdam pas in 1674, terwijl de eerste Sp. vertaling dateert van 1681, m.a.w. de naam van „*Pechelin*” en „*Frechlinga*” enz. was al bijna een eeuw lang de schrik geweest onder de Sp. schepelingen in West-Indië, toen het boek van *Esquemelin* of *Oexmelin* nauwelijks bekend geraakt of pas een

begin van populariteit kon verworven hebben op de Sp. vloot in deze streken ¹⁾).

Alles bij elkaar genomen hebben we in deze studie niet meer dan zes vindplaatsen in de Sp. archiefstukken vermeld, waarin de naam van „Pechelin”, „Frejeline” enz. voorkomt. Doch met zekerheid is mij nu ook gebleken, dat er te Sevilla een nog veel grooter aantal documenten moet aanwezig zijn, waarin deze eigenaardige woorden gevonden worden, waarbij, naar het schijnt, de vorm van „Pechelinge” overheerschend is. Dit blijkt uit het volgende:

Bij het archiefstuk over Nicolaas Juan (Jansen) „el Picilingue” met zijn schip met 108 slaven, die hij waarschijnlijk op de kustplaatsen tusschen Margarita en La Guaira zocht te verkoopen, teekende Miss Irene A. Wright in haar inventarislijst bij E. 54, C. 4, L. 26 het volgende aan: „Ook onder de documenten betreffende het eiland Jamaica heb ik dat woord „Pechilingue” ontmoet”. — Daarna zegt ze, dat een zekere Dr. Bolton van Californië datzelfde woord eveneens in documenten (te Sevilla) betreffende Californië heeft aangetroffen.

Uit dit alles blijkt genoegzaam, dat dit woord „Pechelinge” (met zijn verschillende afwijkingen) veel algemeener onder de Sp. schepelingen in de XVIIe eeuw bekend was, dan we eerst vermoedden. En des te meer staan we daarom verwonderd, dat dit woord niet in de Sp. volkstaal is overgegaan of althans onder de eigenaardige zeemanstermen is blijven voortbestaan. Wij moeten dus aannemen, dat ná den 80-jarigen oorlog, toen de verhouding tusschen de beide landen meer vriendschappelijk werd, de herinnering aan dezen scheldnaam geleidelijk is uitgestorven.

¹⁾ Wie over dat gilde der boekaniers en flibustiers nog wat meer wil weten, kan behalve in het genoemde werk van Oexmelin of in een der vertalingen (welke echter niet onder ieders bereik liggen) zijn hart ophalen in het onlangs verschenen, rijk geïllustreerde prachtboek van Maurice Besson. *Les „Frères de la Cosre”*, flibustiers et corsaires, uitgegeven bij Duchartre et van Buggenhoudt te Parijs (1923), waarin tevens op bl. 325 en 326 een uitgebreide lijst van litteratuur, vooral over Fransche flibustiers, te vinden is.

Wanneer wij den volledige tekst van de reeds genoemde en van alle andere vindplaatsen, ook die betreffende Jamaïca en Californië, konden overzien, geloof ik stellig, dat wij nog betere bewijzen zouden ontdekken voor de juiste afleiding en beteekenis van deze woorden.

Nog een laatste uitlegging van de beteekenis van dit woord „Pechilingue” moet ik vermelden, die ik in bovengenoemde kantteekening van Miss Wright aantrof. — Deze uitleg is van genoemden Dr. Bolton van Californië. „Deze geleerde”, zegt Miss Wr., „veronderstelde, dat dit woord „Pechilingue” afgeleid was van de Spaansche woorden: *Pecho* d.i. borst en *lingua* d.i. tong of spraak, dus zou beteekenen „iemand met zijn tong in de keel, of iemand, die een taal spreekt met keelklanken”. Aldus gezegd van een Hollandschen zeeroover in de Golf van Beneden-Californië”. Naar het scheen, kon die verklaring van Dr. Bolton ook Miss Wright niet bekoren, en vond zij die vrij gezocht. — „Dr. Bolton”, zoo zegt zij daar, „zal toch niet willen beweren, dat de „Pechilingues” alléén tot de Golf van Californië beperkt waren, want ik heb ze ook ontmoet in de Caraïbische Zee; ook geloof ik niet, dat hij die uitlegging van den oorsprong van dat woord kan bewijzen”.

Daarna geeft Miss Wr. haar eigen opinie en wijst de richting, waarin men, volgens haar meening, naar de oplossing moet zoeken: „Is er”, zoo vraagt ze, „een Hollandsche haven, van welks naam dat woord misschien afgeleid zou kunnen worden? Want in deze documenten (betreffende Jamaica) worden de Hollanders „Duinkerkers en Pechilingues” genoemd”.

Deze vingerwijzing bracht mij den sleutel voor de oplossing dezer kwestie. Miss Wright was als Cubaansche natuurlijk minder op de hoogte van de geographie van ons land, kende waarschijnlijk den naam van Vlissingen niet eens. Maar voor mij schoot er toen geen andere keuze meer over dan Vlissingen, vooral omdat alle documenten er duidelijk op wezen, dat het een plaatsnaam moest zijn, die in nauw verband stond met de Zeeuwsche eilanden.

Curaçao, 2 September 1921.